Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

108270

; distrikta. Men heller ikkje :sse opplysningane er nye eller :nsasjonelle.

Dei norske medforfattarane ar sjølve ikkje opplevd mel- mkrigstida i Norge, og byggjer amstellinga på eitt tal- aterlale, som dei ikkje greier å ere levande anna enn som tal. et er ikkje noko problem å gje- greie for kvifor folk blei fasci- ar. I det spørsmålet er alle amde. Men når dei norske for- ttarane i røynda avgrensar ørsmålet til NS, blir alt til ei einingsløyse. Enn meir blir det ik av dei dei knapt har namn ed. Då er det lettare å skjøne os Paul M. Hayes (Fascism and uisling. The Chararcter and olitical Ideas of Vidkun uisling) som og skriv om NS og uisling, av di han skriv om per- onar og drivkrefter som eg sak- ar i boka denne omtalen gjeld. å ikkje berre menn som tidle- are sta' 'nister og general ratlie, I. en far og son. Den ste var ein lokal størrelse til an gjekk ut, Throne -Holst, ge- eralstabsoffiserar ifleng fra alvor Hansson – kona hans art verande trufast not partiet tt heilt til slutt, Aadahl fra Na- onen, ' r Fürst (som no riv Fyrs g som vende atten- e til NS etter brotet i 1937), iliv Odde Hauge, Thor Schy- erg, Lise Lindbæk, osb. All den und føremålet er å gjere greie r europeisk – og norsk – fa- :isme, og ikkje berre NS, er bo- a på mange måtar eit bomskot.

ei andre rørslene

I våre dagar er fascist helst eit jellsord og utan meining. Ide- ogisk var NS – og dei mange adre partia og rørslene som edrelandslaget, Samfundshjel- en, Samfundsvernet, Bygdefol- ets Krisehjelp, Leidangen, eit angfold offisersforeningar og alvmilitære organisasjonar osb. iest av alt anti-sosialistiske. lant dei sosialistiske fiendane eira stod den gong og Det nor- :e arbeiderparti: Den største fi- iden, dødsfienden, var sjølv- agt Sovjet-Unionen, bolsjevik- :aten. Fl' av dei fascistiske orslene, ist Leidangen og amfunnsvernet, hadde offent- g stønad – i tillegg til at offiser- korpset, som var pott og panne dei, brukte mykje av tida si pa drille og eksersere medlemsf- ikkar. NS var og eit militærpar- . meir en' 1ko anna, noko for- attarane je får fram godt ok. Til dømes det at NS var ei iags militær avskalling av Fed- elandslaget. Statsmakta kunne ere autoritær og nasjonalistisk I lle desse organisasjonane og rørslene. NS' appell til offiserskorpset kunne støtte seg til misnøyen over dei låge militærløyyingane og over partiets positive syn på teoriane om eit fagstyre, for NS var eit parti der det blei gitt og tatt imot ordrar. Mykje av det same kan seiast om politiet i denne tida då det i røynda var bortimot ein føresetnad at dei som gikk inn i politiet hadde unferoffisersutdanning bak seg, frå omkring 1930 befalsskole. Symptomatisk nok var politiembetsmannen og kapteinen Jonas Lie overvakingssjef i den tids Noreg. Sjølv opp til 9. april 1940, då han gjorde teneste i Nord-Noreg, gjekk rapportane om overvaking av den tids kommunistar og avvikarar den lange vegen til Kirkenes. Mellom dei overvaka var folk som Nordahl Grieg og Viggo Hansteen. Om Martin Linge vart overvaka, veit eg ikkje. Logisk sett skulle han vel ha vore det avvikar som han eigentleg var.

Skal tru om statsmakta i dag – med det same partiet i regjeringsposisjon – har betre oversikt og kontroll med kven som gjer kva, mot kven? Eg trur det ikkje.

Alt i alt nemner denne boka berre ei handfull norske fascistar ved namn. Heller ikkje peikar ho pa dei fire offiserane – pluss J. B. Hjort – som stifta NS pa sjølvaste 17. mai i 1933. Sakshistoria til dei fire ville kunne fortelje mykje om drivkreftene i norsk fascisme. Dei skulle og ha fatt fram kor lite offiserskorpset var den gong, for forstaing av kva for ein skremmande høg prosent av dei som sympatiserte med fascistiske parti og rørsler. Pa det området skulle eg gjerne sett palitelige data fra reknemaskina deira. Det same ønskje har eg kva gjeld polititenestemenn som under okkupasjonen melde seg inn i NS pa eit vink frå Jonas Lie eller andre politikoryfear.

Täkefyrstar

NS ønskte à mobilisere massane, men appelerte til bestemte grupper og menneskétypar gjennom sin halvmilitære stil og masseopptog. Teoretikarane i NS var svermarar, sjarlatanar, tåkefyrstar. Quisling sjølv mest det siste. Forma vart viktigast, innhaldet spela mindre rolle. Elles var fascismen handlingsdyrkande og anti-intelektuell-militære særtrekk. I det ekstreme – og rørsla hadde mange slike – hadde dei forakt for storbyar, der dei konstaterte degenerasjon og ufruktbart intellekt. Det var mange pa høgre fløy i vårt politiske spekter – ikkje minst i Høgre, som samarbeide aktivt med NS – som meir enn flørta med fascismen og fascistprega rørsler, organisasjonar og parti.

Korkje på 1920-talet eller etter at NS vart stifta, blei dette sett pa som noko negativt.

I økonomiske og sosiale spørsmål var norsk fascisme uklar og tvetydig. Forvirrande programutsegner og flosklar appelerte til dei missnøgde og rotlause. Dei tilbaud tru og vilje, men hadde alt anna enn noko klar politisk program om Kva og Korleis. Likevel appelerte slikt til skoleungdom og studentar, medan høgre borgarlege sjikt meinte å finne ein garanti for det antisosialistiske samfunnet sin fortsatte eksistens hos NS. Fascismen i alle sine variantar var ei tru med ei sterk personleg leiing som vilkår. Men Quisling var alt anna enn sterk eller eintydig klar. Med ein leiar som Hjort t.d. kunne mykje her blitt annleis. Men Hitler ønskte Quisling i 1940. Autoritet og fastheit, ja brutalitet nar naudsynt, var fascismens alfa og omega. Difor kravde han ubetinga lojalitet og offer. Quisling, som i 1923 talte for at Noreg skulle akseptere bolsjevikstaten i aust var ingen autoritær personlegdom, sjølv ikkje når han freista. Hans opprinnelege positive syn pa Sovjetunionen var det truleg som mest av alt gjorde at han, superduxen fra Krigsskolen og generalstaben blei sett utanfor og matte ta avskil som kaptein – seinare forfremma til ulønt major. No var bade kaptein og major den gongen noko heilt anna enn i dag. I Nato-forsvaret har inflasjonen i grader nemleg gått enda fortare enn pengeinflasjonen. Normalt skulle Quisling nadd toppen i Krigsmakta vår, sjølv om eg aldri trur han ville ha nadd dit opp. Til det var han nettopp for lite autoritær og omsynslaus.

Men no gir eg meg inn på spørsmal som ikkje er med i boka – og som gjer at ho ikkje er særleg brukbar som historiebok om norsk fascisme. På mange matar tykkjer eg at det som ikkje er tatt med i boka – og alle dei prominente menn som er ein føresetnad for a forsta fascismen sin rolle i Noreg i den aktuelle tida – er meir interessant enn det som *er* med. Sjølv ikkje historia om NS kan reduserast til tal og statistikk.

WHO WERE
THE FASCIST
Social Roots of European Fascism.
Ved Stein Uglevik Larsen, Bernt Hagtveit og Jens Petter Myklebust.

«Dei påstandane som visse høgrekrinsar i Noreg i dag set fram om at fascisme og kommunisme mykje er to stykke av same alen, er heilt meiningslause og utan historisk dekking.»

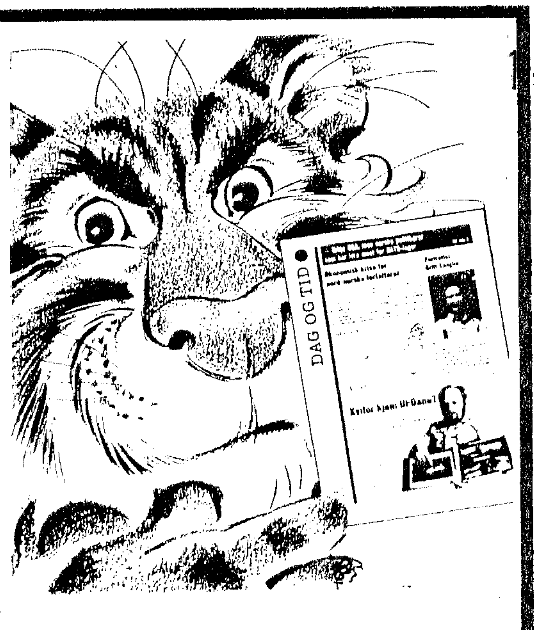

Lev livet farleg:

Putt ein papirtiger i postkassa

Kupongen ma berre nyttast av nye tingarar. Dei som er tingarar fra før må gjere vel å nytte dei innbetalingskorta dei far tilsendt i posten nar dei skal betale.

Kan sendast ufrankert i Noreg Dag og Tid vil betale portoen

Brev

Svarsending
Avtale nr. 129000/48 omd.

DAG og TID
St. Olavs plass
Oslo 1

namn

adresse

tingar Dag og Tid
☐ 1/1 år kr. 165,–
☐ 1/2 år kr. 90,–
☐ 1/4 år kr. 50,–

Bladpengane blir betalte sa snart eg får tilsendt innbetalingskort.